

VEERLE

Colofon

ISBN: 978 94 6365 188 2
1e druk 2019
© 2019, Tom Smeulders
veerlelammers@Yahoo.com

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:
Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra
Foto omslag: Christoffelpark Curaçao 2009, eigen foto
Foto omslag achter: Curaçao 2018, Copyright © Ursula Horck
Elke gelijkenis met bestaande personen of gebeurtenissen berust op louter toeval.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

VEERLE

Tom Smeulders

Lorsque nous cherchons Dieu, l'amour dit: par ici!¹
Victor Hugo

1 “Als we naar God zoeken, zegt de liefde: ‘Langs hier.’”

In oprechte dank aan Hem die alles mogelijk maakt.

Ter nagedachtenis aan de kinderen die op 30 januari 1938
omkwamen op de Plaça de Sant Felip Neri te Barcelona.

De dag waarop de dood uit de hemel viel.

Hun namen, voor zover bekend.

Niet ouder dan achttien jaar:

Indaleci Alcaraz Martínez,

Castor Anta Losada,

Eduard Augusto Quevedo,

Manuel Castejon Martínez,

Blas Coloma Salvadó,

Jaume Domingo Andreu,

Félix Escaledo Blasco,

Manuel González Leon,

Josep Gutiérrez Calpe,

Manuel Gutiérrez Calpe,

Antoni López Sánchez,

Claudi Monnier Meléndez,

Gabriel Nirola Domingo,

Joaquim Ramírez Pons,

Joan-Antoni Ramírez Pons,

Ferran Reyes Mendoza,

Manuel Rúbio González,

Ferran Sánchez Hortolá,

Francesc Selles Blasco en

Salvador Selles Blasco.

Van onbekende leeftijd:

Joan Alvaro,

Joan Comas,

Florenci Domingo,

Antoni Maristany en

Josep Rojas.

“Het geloof is een oase in het hart, die nooit bereikt zal
worden door de karavaan van het denken.”

Kahlil Gibran

Inhoud

Een	Veerle	11
Twee	Izebel	23
Drie	Grishin	29
Vier	Beatriz	41
Vijf	Xavier	46
Zes	L'Arxiu	53
Zeven	Gamaliël	59
Acht	Akeldama	66
Negen	Dmitri	77
Tien	Idylle	90
Elf	Laia	95
Twaalf	Sant Pau	105
Dertien	Ulises	121
Veertien	Bella Ciao	131
Vijftien	Régine	143
Zestien	Albi	154
Zeventien	Pierke	162
Achttien	Theo	166
Negentien	María Galante	174
Twintig	Nüria	183
Eenentwintig	Tiberius	189
Tweëntwintig	Otxandio	198
Drieëntwintig	Escupidor	200
Vierentwintig	Simone	211
Vijfentwintig	Wajang	217
Zesentwintig	Ignace	227
Zevenentwintig	Federica	230
Achtentwintig	Via Durruti	238
Negenentwintig	Durango	242
Dertig	Euskadi	249

Eenendertig	Yan	260
Tweëndertig	El Petó	263
Drieëndertig	De droom	279
Vierendertig	Maité	283
Vijfendertig	Emilienne	289
Zesendertig	Bartolomeo	291
Zevenendertig	Sóc	302
Achtendertig	Guillermo	312
Negenendertig	Ignace	320
Veertig	Krivitsky	325
Eenenveertig	Leyre	331
Tweënveertig	Ona	341
Drieënveertig	El Pertús	350
Vierenveertig	Midian	361
Nabeschouwing		365
Bronnen		373
Verklarendewoordenlijst		379

EEN

Veerle

Op een vroege maandagmorgen was ze op de fiets onderweg naar het Nederlandsch Lyceum aan de Willemstraat 40 in Den Haag.

Ze was een jonge vrouw van amper 18, zag er goed uit, had een grof getekend, opgewekt en licht blozend gezicht met een paar donkerbruine ogen die vol onschuldige verwachting het leven in zich opnamen.

Waarschijnlijk vanwege de regen was ze over de tramrails uitgegleden en onderuitgegaan en tijdens de buiteling kwam ze op haar rechterknie terecht. Opstaan wilde niet lukken en ten einde raad deed ze een verwoede poging om tussen het verkeer door over de straatstenen naar de stoep te kruipen. Iemand reikte haar de helpende hand, ze keek omhoog en zag tussen de voor haar ogen wegspringende sterretjes dat ze omringd was door een drom mensen die nieuwsgierig waren komen aanlopen en allemaal keken, en keken en nog keken. Met haar ogen volgde ze de hand en de arm en het viel haar meteen op dat de man een heel mooie regenjas aan had. Een Engels aandoende, camelkleurige, double breasted trenchcoat met wijde revers en twee rijen knopen en met een riem van hetzelfde materiaal om het middel.

En daarin elegant verpakt een manspersoon, zo te zien van middelbare leeftijd met strakke gelaatslijnen en gepommadeerd haar dat als een tweede huid strak naar achteren gekamd zijn hoofd bedekte. Hij had dikke wenkbrauwen

die aan de slapen stekelig iets uitstaken en was de enige die haar te hulp was gesneld.

De man in de regenjas hielp haar overeind, wachtte een moment tot het verkeer afnam en ondersteunde haar naar het terras van een café even verderop. Onderwijl ontfermde een vrouw zich over haar fiets en tas. De meute kijkers droop duidelijk teleurgesteld af.

Ongevraagd kwam de ober haar een glas water brengen en ook een natte vaatdoek waarmee ze zich een beetje kon opkalefateren. Ze voelde pijn aan haar knie en haar handpalmen maar vooral aan de buitenkant van haar bovenbeen en de behulpzame vrouw nam haar mee het toilet in.

Aan de zijkant, halverwege haar dij, vormde zich langzaam een grote vlek, in verscheidene tinten rood, blauw en paars maar het bloedde niet en het dijbeen leek ook niet gebroken. Alleen de huid rond haar knie lag een beetje open en de knie zelf deed gemeen pijn. Toen deze ook nog begon op te zetten, bracht de man, Doctor Martin Lessner, zoals hij zich had voorgesteld, haar naar de Eerste Hulppost in het katholieke St. Johannes de Deo Ziekenhuis aan de Lijnbaan.

De fiets had een krom voorwiel en de vrouw, Tessa Lessner, nam die onder haar hoede.

In het St. Johannes bleek dat Veerle niets had gebroken, dat de meniscus, de knieschijf en de kniebanden allemaal heel waren maar dat de knie wel was gekneusd. Het zouden een paar pijnlijke weken worden en fietsen zat er voorlopig niet in.

Vanuit het ziekenhuis ging ze, steunend op Martin, met hem mee naar de Celebesstraat waar hij een winkel had in antieke boeken. Tessa had Veerles fiets bij rijwielreparateur Simonis

aan de Hobbemastraat achtergelaten en thuis aangekomen dronken ze samen een kop koffie op de gunstige afloop van de vervelende val.

Herr Doctor Lessner sprak vloeiend Nederlands, zij het met een overduidelijk Duits accent terwijl ook Tessa zich heel goed in het Nederlands kon redden. Háár accent kon Veerle niet meteen plaatsen. Afkomstig uit Oostenrijk waren ze naar Den Haag gekomen om er de winkel in oude boeken te beginnen. Toen Veerle de zaak binnenliep, stond ze versteld van het aantal boeken, tegen alle muren tot aan het hoge plafond toe, in kasten, op en onder de toonbank, waar je ook keek, boeken en nog meer boeken. Een verrolbare trap om bij de hoogst geplaatste exemplaren te kunnen komen en een houten, kniehoge kruk waren op de toonbank na het enige meubilair.

Ook de geur verbaasde haar. De typische, penetrerende stank van kamfer, chemicaliën, lijm en oud papier die kennelijk hoort bij al dan niet gerestaureerde en altijd stoffige antieke boeken. Een lucht die je altijd bijblijft.

o-o-0-o-o

In de daaropvolgende maanden was Veerle bij de Lessners geleidelijk aan kind aan huis geworden. Tessa was altijd heel vriendelijk en voorkomend, had de fiets in orde laten maken en was in alles behulpzaam maar Veerle vond haar wel gesloten en een beetje moeilijk te doorgronden. Haar gezicht was glad en rond zonder veel kenmerken, een beetje saai en simpel en dat maakte het waarschijnlijk ook zo karakteristiek. Ze had een afgemeten nek, nagenoeg rond en zonder lijnen, verstoken van uitstulpende aderen en nekspieren en was daardoor ongehoord glad. D'r haar was kortgeknipt, altijd naar achteren gekamd en vormde een bouwkundig aandoende overkoepe-

ling die sterk afstak tegen de lichte en dunne wenkbrauwen. Boven de oogleden liep er een plooilijn als het ware om de aandacht af te leiden van haar lichte, maar zo verdrietig stralende ogen.

Martin daarentegen was goedlachs, joviaal en open, zeer charismatisch en ging met iedereen om alsof ze al jaren de beste vrienden waren.

Veerle keek erg op naar deze man die schijnbaar alles wist en die iedere gebeurtenis kon verklaren of in een ander licht kon stellen. Ze leerde zijn opvatting en mening te waarderen en merkte in de loop der tijd dat ze steeds met al haar beslommeringen bij hem terecht kon.

Vaak spraken de Lessners in haar bijzijn in een Slavisch klinkende taal. Ze vond dat vreemd, het strookte niet met haar opvoeding en ze dacht aanvankelijk dat ze wellicht wat voor haar achterhielden. Later vertelde Martin haar dat ze beiden in de Oekraïne waren opgegroeid en dat ze daarom veelvuldig teruggrepen naar de taal waarin ze zich het best en het duidelijkst naar elkaar konden uiten.

o-o-0-o-o

Als enig kind had ze het thuis altijd goed gehad en haar leven liep zelfs van een leien dakje totdat ze Kor tegen het lijf liep. Kor was een 30-jarige gescheiden man die als Kornelis Ferdinand van der Linden vanaf het verlaten van de schoolbanken werkzaam was als klerk in dienst van de Gemeente Den Haag. Haar ouders hadden hem eenmaal ontmoet en meteen was de toon gezet. Hij deugde niet en ze moest er onmiddellijk mee breken.

Na veel zeuren over het waaróm had ze ten lange leste te horen gekregen:

“Laat hem gaan, hij is te oud, geloof me, ik weet wat goed voor je is.”

Meer uitleg had ze nooit gekregen.

Twee jaar lang had ze de hoop gekoesterd dat haar ouders zouden bijdraaien en verwachtte ze steeds weer dat het wel goed zou komen want ze wilde de familie niet tegen zich opzetten. Het waaróm was haar al helemaal niet duidelijk. Toegegeven, hij was ouder dan zij, aanmerkelijk ouder maar waarom konden ze de goede kant daarvan niet inzien?

Uiteindelijk hadden ze haar zelfs verboden hem nog langer te zien.

Van haar kant was ze niet van plan de lip zomaar te laten hangen en ze ging in het geniep gewoon haar gang. Dat maakte weer dat er aldoor ruzie was in huis. Ze gaf niet toe en bleef hem ontmoeten en er was altijd wel iemand die iets zag of dacht te zien en dat thuis zo nodig moest komen vertellen. En dan begon het gezeur weer van voren af aan.

Hoe langer ze hem kende, hoe meer ze vond dat hij voor haar de ware was en dat indien het tot een keus zou komen, zij de uitkomst al wist.

Vanaf zijn scheiding trok hij van kamer naar kamer, van vriend naar vriend op zoek naar tijdelijk onderdak omdat een woningwetwoning, vanwege de wachtlijsten, er voorlopig niet in zat. En zijn familie wilde hem nou eenmaal niet terug.

Een jaar eerder, ten tijde van zijn scheiding, had de Gemeente hem te verstaan gegeven dat hij zich op glad ijs begaf. Dat van de ambtenaren verwacht werd dat zij een voorbeeldig leven leidden waar niks op viel aan te merken en dat ze hem van nabij zouden volgen.

Kort geleden was hij weer op het matje geroepen. Het ‘ge-

flikflooi met schoolmeisjes in de hal van het Gemeentehuis' zoals het werd genoemd, zou wel eens de laatste druppel kunnen zijn.

Op het lyceum behaalde Veerle steeds heel bevredigende resultaten. Men vond echter dat de relatie met Kor de laatste tijd een nadelige invloed op haar had en ook op haar gedrag en haar houding op school. Het hoofd van de school had haar ouders dan ook onomwonden te verstaan gegeven dat indien de relatie nog langer zou voortduren, haar de toegang tot de school zou worden ontzegd.

Tegen die achtergrond ontstond hun plan om de boel de boel te laten en in Spanje op zoek te gaan naar een nieuw leven.

Al dat gedoe had ook tot gevolg dat ze vaker bij de Lessners over de vloer kwam waar ze zich altijd goed voelde. Het eeuwige geruzie en gedonder van thuis was daar ongekend en ze werd er niet steeds ondervraagd en gecorrigeerd. Bij hen voelde ze zich een volwassen vrouw die niet aldoor over alles wat ze deed verantwoording hoefde af te leggen.

o-o-0-o-o

Op zekere dag had Martin Lessner haar gevraagd om wat voor hem te doen. Het viel haar op dat hij een beetje anders sprak, wat zachter en bijna verlegen. Zo kende ze hem niet. Op zijn verzoek was ze naar het Galgenveld gegaan en daar op de eerste bank aan de Haagsche Vliet gaan zitten. Ze had een poos gewacht en daarna de sleutel die hij haar had meegegeven, onopvallend tussen twee van de houten zitplanken, aan de rechter zijkant op het ijzeren raamwerk van de bank gelegd. Een platte, zwart gemaakte sleutel zodat hij op het zwarte ijzer niet in het oog zou vallen.

Ze vond het maar een vreemd verzoek en eigenlijk voelde ze

wel aan dat er iets niet helemaal pluis was maar ze dacht er verder niet over na want het leek allemaal onschuldig en was tegelijk ook wel erg spannend. Om niet op te vallen moest ze niet meteen opstaan maar even rustig blijven zitten. In gedachten verzonken keek ze rond over het veld.

Wat verderop stond de Laakmolen die de Noordpolder beemaalde. Er had hier vroeger nog een tweede molen gestaan, dat wist ze nog van school, maar die was later verplaatst. De naam van die molen was haar ontschoten. Het ernaast gelegen galgenveld waar zij op de bank zat, was al tientallen decennia niet meer in gebruik. De radstaken, palen van enige meters hoog met daarop horizontaal een houten karrenwiel bevestigd waar de lijken op werden gelegd of aan werden gehangen, waren allemaal weggehaald. Er restte slechts een open met gras begroeide ruimte waar in later jaren enkele bomen waren geplant.

Mensen die vanuit Rijswijk toentertijd Den Haag bezochten, kwamen steeds langs het galgenveld waar halfvergane lijken heen en weer deinden op een variabel, door de wind opgelegd ritme. Volgens sommigen brachten de bewegende lijken soms wilde geluiden voort. Gekras en gekraak van gewrichten, kaken die door de wind open en dicht klapten en kaalgevreten botten die elkaar gelijk een windgong van bamboe melodieus beroerden.

Het verhaal ging dat familieleden vaak stiekem kwamen luisteren naar wat de terechtgestelde zoal te vertellen had. Een zo'n belanghebbende zou uren, zelfs dagen op het veld hebben doorgebracht in afwachting van een moment van mededeelzaamheid. Op de derde dag, tijdens een lange schemering, had een plots opgestoken bries de kaken van de gevonniste in beweging gebracht en deze had op knerpende toon de schuilplaats van de poet aan zijn trawant geopenbaard.

De door het Hof van Holland veroordeelde misdadigers werden veelal elders in de stad in het openbaar terechtgesteld en daarna op een horde, een takken-slee, naar het Galgenveld gesleept. Bij gebrek aan plaats werden de lijken soms ook op de raderen van de molen vastgemaakt, waarmee de aanduiding Ramolen en Galgmolen in gebruik raakte. Deze galgenvelden werden vaak het uitje voor op de zondagmiddag waar hele families ter recreatie naartoe gingen. En misschien ook wel ter lering voor de jongeren. Menigeen zal om zich heen de letterlijke uitleg van de waarschuwing ‘niet op te groeien voor galg en rad’ hebben kunnen zien, kunnen horen en ook kunnen ruiken. De bedoeling was immers een afschrikwekkend voorbeeld te stellen aan eenieder die er met kwade bedoelingen rondliep en het zal niet hebben teleurgesteld aangezien een aantal galgenvelden, door hun afschrikfunctie, nooit hoefde te worden gebruikt.

Hard cijfermateriaal is niet voorhanden omdat er voor zover bekend toen geen cijfers werden verzameld. In modernere tijden wordt alles gemeten, gewogen, bijgehouden en in statistieken verwerkt. Door deze cijfers vervolgens creatief naar behoefte te rangschikken of naar wens te interpreteren kan men ieder gewenst of willekeurig scenario creëren en met wetenschappelijk cijfermateriaal onderbouwen.

Winston Churchill zei hierover:

“Ik geloof alleen de statistieken die ik zelf vervalst heb.”

Hoe dan ook, het hedendaags recidivepercentage zal in die tijd en om meer redenen bij lange na niet geëvenaard zijn.

Veerle echter hield zich er allemaal niet mee bezig.

Later had ze voor Martin wel vaker een sleutel bezorgd. Niet op dezelfde plaats, op het Galgenveld was ze niet meer terug geweest, maar ze moest steeds weer en telkens op een andere plaats een zwarte sleutel achterlaten. Het bleef haar

verbazen, de nieuwsgierigheid drong zich aan haar op maar ze bedacht ook dat ze wellicht beter af was als ze er niet te veel van afwist.

Eens ging ze naar de Laakkade om er ter hoogte van de Noorpolderkade wederom een sleutel op een bank te plaatsen. Maar de bank was bezet, een hengelaar had er een tas geplaatst en was aan de waterkant gaan zitten vissen. Zo'n tegenslag had zich niet eerder voorgedaan. Er was wel eens iemand in de buurt van de bewuste bank geweest en ze had toen verkozen even te wachten en later terug te gaan. Maar een hengelaar, dat kon gemakkelijk de hele dag gaan duren. Een uur later was ze opnieuw langs gelopen maar de hengende heer was onveranderd aanwezig, staarde stram als een pier van achter zijn brillenglazen naar het haast rimpelloze water en maakte geen aanstalten tot vertrek.

Terug bij Martin overhandigde ze hem de sleutel, deed haar verhaal en dacht in zijn ogen een lichte vorm van wanhoop te zien opkomen.

“Ich regel het wel verder”, was zijn antwoord en hij had vervolgens terstond de winkel verlaten.

Martin ging regelmatig een paar dagen weg, soms alleen en soms met Tessa en de winkel bleef dan gesloten. Ze had hem voorgesteld om de boekenzaak bij hun afwezigheid open te houden, zij zou dan de klanten helpen en de verkoop kon gewoon doorgaan maar hij vond dat niet nodig. Er kwamen welbeschouwd weinig klanten in de winkel en ze vroeg zich wel eens af hoe de zaak kon blijven voortbestaan.

Eens had ze Martin toevertrouwd dat er vanwege haar vriend Kor wat strubbelingen waren met haar familie en dat ze erover dachten om samen uit Den Haag weg te gaan, om elders een nieuw bestaan op te bouwen. Tot haar verbazing had hij het afgeraden. Zorgvuldig had hij zijn woorden geko-

zen, was als een aal tussen de rotsen gegleden en had haar op het hart gedrukt nooit of te nimmer de familie te verlaten omwille van een vriend, vanwege een buitenstaander.

“Je familie is van jou, het is het enige wat je hebt.”

“Je familie blijft je familie, in goede en in slechte tijden. Wat er ook gebeurt. Een vriend is een waardevol bezit. In de Oekraïne zeggen we:

‘Een vriend is iemand die alles van je weet, maar toch van je blijft houden.’

Maar dan gaat het over een vriend. Wanneer er liefde bij komt kijken, wordt het meteen een heel ander verhaal. Jij hebt het over een levensgezel, een levenspartner, wellicht over je man. En dat is prachtig, dat wil iedereen tenslotte. Maar kijk uit. Het is en blijft een buitenstaander en bedrog en verraad zitten er ingebakken want het is geen familie, het is niet van jezelf. Het komt van buiten. En pas op, het hoeft niet eens uit kwader trouw te zijn.

Een Frans schrijver heeft ooit gezegd:

‘Men begaat eerder verraad uit zwakte dan met de bepaalde bedoeling om te verraden!’”

Om zijn woorden te benadrukken hield hij de wijsvinger gestrekt omhoog.

“Maar familie verraadt elkaar toch ook? Dat komt toch ook voor?”, hield ze hem voor.

“Natuurlijk, en ze bedriegen elkaar en bestelen elkaar ook. Maar liever word je belazerd of bestolen door je familie dan door een buitenstaander.”

Het was een logica die wat haar betrof geen hout sneed, ze begreep totaal niet hoe hij haar op die manier wilde overtuigen maar ze wilde er niet verder over doorgaan en staakte haar verzet.

Even later zei hij nog: